powszechnej (Warszawa 1933). Ponadto zamieszczono w niej też takie utwory, jak: *Annolied, Dyl Sowizdrzał, Hildebrandslied, Nibelungenlied.* Twórczość autorów niemieckich została też zaprezentowana w takich antologiach, jak: Stefana Napierskiego *Liryka niemiecka* (1936) – ok. 30 nazwisk, *Poeci niemieccy* (1937) – ok. 20 nazwisk oraz *Poeta i świat* (1932), a także Tadeusza Newlin Wagnera *Skarb dusz* (1929) i Józefa Mirskiego *Strofy miłosne* (1939) zawierające m.in. wiersze Minnesängerów. W wielu zbiorach baśni i opowiadań wydanych w tym okresie spotkać można natomiast baśnie braci Grimm, np. w: *Czarodziejskie baśnie dla grzecznych dzieci* (1930), *Jaś i Małgosia i inne bajki* (1935), Elwiry Korotyńskiej *Dziesięć najpiękniejszych bajek* (1932), Artura Oppmana *Ulubione baśnie* (1931) *etc.*

Publikacja ta jest cenna przede wszystkim dla germanistów, dla osób zajmujących się badaniami nad recepcją literatury niemieckiej w Polsce, a także dla wszystkich tych, którzy są zainteresowani realizacją polsko-niemieckiej współpracy kulturalnej w sferze promocji literatury niemieckiej na polskim rynku księgarskim. Publikacja ta mówi wiele o polskiej polityce wydawniczej w omawianym okresie. Należało by więc obecnie na podstawie tej bibliografii dokonać krytycznej analizy pod kątem wyboru tłumaczonych dzieł i starać się w przyszłości przybliżać czytelnikowi w Polsce najbardziej wartościowe dzieła literatury niemieckiej.

Maria Wagińska-Marzec

HANS RUDI VITT: *Hans Lipinsky-Gottersdorf. Nachlassverzeichnis, Bibliographie, Materialien.* Gebr. Maun Verlag, Berlin 1993, 120 ss.

Pozycja wydana w dwa lata po śmierci autora przez prof. dr Joachima J. Scholza, składa się z dwu równie cennych, acz różniących się zasadniczo części: formalnej, traktującej rzeczowo o spuściźnie i dorobku autora oraz osobistej, w której na temat tegoż przytoczone są jego własne wypowiedzi, jak i wypowiedzi 19 ze współczesnych mu pisarzy. Tom uzupełnia zestawienie przekazanej przez rodzinę spuścizny po pisarzu oraz bibliografia.

We wstępie Joachim Scholz pisze o powstaniu archiwum literackiego Fundacji Dom Górnośląski, którego celem jest gromadzenie materiałów dotyczących pisarzy górnośląskich i ewentualne publikowanie informacji o zawartości zbiorów znajdujących się w jego posiadaniu. Tom poświęcony Hansowi Lipinsky'emu-Gottersdorfowi jest pierwszym z założonej serii, wydanym w rok po skompletowaniu materiałów o nim.

Dorobek literacki pisarza zestawiony został w pięciu działach, z których pierwszy, trzeci i czwarty – tyczące większych utworów prozą, artykułów, wykładów, wypowiedzi radiowych, not autobiograficznych – ułożone są w porządku chronologicznym, zgodnym z rokiem ukazania się dzieła. Dział drugi zawiera alfabetycznie opracowane manuskrypty z reguły nie opublikowanych opowiadań, dział piąty natomiast – listy, sześć segregatorów z wycinkami gazetowymi, związanymi z osobą i twórczością Lipinsky'ego, 130 tomów literackich antologii, dzieł zebranych, wypisów szkolnych i licznych pojedynczych numerów czasopism, zawierających utwory literackie pisarza bądź ich fragmenty, wreszcie jego 200 tomową podręczną bibliotekę, gromadzącą literaturę naukową na tematy *Schlesien* i *Preussische Militaria.* Informacje te, jak i wykaz listów pisanych do Lipinsky'ego przez 13 pisarzy stanowią treść pierwszego rozdziału omawianego opracowania.

Kolejny rozdział zawiera bibliograficzny wykaz dzieł Lipinsky'ego z uwzględnieniem wszystkich wydań wg następującego porządku: zestawienie 26 powieści i opowiadań autora; 3 pozycji, których był wydawcą lub współwydawcą; 65 opowiadań i felietonów publikowanych w dziełach zbiorowych, czasopismach i gazetach; artykułów publikowanych w dziełach zbiorowych i czasopismach; 77 recenzji (w tym o utworach polskich autorów, m.in. Bolesława Prusa, Władysława

Reymonta, Jarosława Iwaszkiewicza, Jerzego Andrzejewskiego, Tadeusza Różewicza) oraz 42 wypowiedzi/recenzji innych autorów o nim i jego twórczości (w tym dwojga polskiego pióra).

Trzy pozostałe rozdziały przynoszą informacje o osobie autora i jego warsztacie pisarskim.

H. Lipinsky wywodzący się z polsko-niemieckiego, wielkoziemiańskiego rodu, urodzony w 1920 r. w „Kraju nad Prosną", wychowywany przez pierwsze lata życia w Słupsku, od 1932 r. osiadły w rodowym majątku Gottersdorf, kształcony na rolnika, należał do pokolenia, które rosło wraz z Trzecią Rzeszą i było ofiarą jej klęski. Już jako 13-14 letni chłopiec był świadom zbliżającego się końca tego świata, w którym dorastał, wobec nadejścia czasów *Hitlerjugend* i czasów pogardy dla mówiących wasserpolskim. Żołnierz Trzeciej Rzeszy, po klęsce i utracie swej prywatnej ojczyzny mieszkaniec Kolonii, po doświadczeniach bycia m.in. pracownikiem fabrycznym – rozmiłowany w historii, zafascynowany twórczością Augusta Scholtisa, w której odkrył, jak podaje, „twarz swojej ojczyzny i jej ludzi" – w 1950 r. (30 roku życia), wiedziony potrzebą uporania się z przeszłością podejmuje trud pisarski.

Za *credo* pisarskie Lipinsky'ego uznać by można myśl z drugiego z cytowanych fragmentów wypowiedzi autobiograficznych (*Ich bin ein Preusse*): rzeczą pisarza jest opowiedzieć historię, która wynika z oddziaływania problemów ogólnych i szczególnych, bo odkrywając mały świat prowincji odkrywa się szersze horyzonty. Dowodem na to, że swymi utworami spełnia to przesłanie są m.in. dwie z cytowanych w omawianym tomie wypowiedzi – Johannesa Hardera (którego zdaniem, cała wielkość makrokosmosu odbija się w mikrokosmosie tak, że zapomina się o granicach, które są u Lipinsky'ego elementem łączącym, a nie dzielącym) oraz Dietera Kraetera (*Kraj nad Prosną* to obszar modelowy większego świata).

Został pisarzem, by móc opowiedzieć – jak podaje – „bardzo ludzką historię, złożoną z działania, cierpienia, pomyłek, zwątpienia, porażek i śmierci". To w jego utworach, zdaniem Hansa-Dietricha Sandera, element słowiański osiąga najwyższy literacki wyraz. Szczycący się – na przekór powszechnym opiniom – swymi wasserpolskimi związkami („jestem Wasserpolakiem i uważam to za tytuł honorowy"), ten literacki rzecznik *Kraju nad Prosną*, przedstawiając relacje między Niemcami a Polakami, opowiada się za prawami dla obu stron.

Wynikła z doświadczenia sytuacji pogranicza, zawarta w powieści *Die Prosna-Preussen* idea pojednania ze słowiańskimi narodami, ożywająca w formie alegorii w tyczącej już powojennych czasów powieści *Fremde Gräser*, jest przykładem głoszonej przez Lipinsky'ego konieczności pamiętania o przeszłości, by móc lepiej zrozumieć teraźniejszość. Rozumiejąc problem ojczyzny i utraty ojczyzny jako problem porządku i chaosu, rzeczywistości i utraty rzeczywistości, sprowadza pojęcie sąsiedztwa z kategorii politycznej do jego pierwotnego znaczenia.

W świetle wypowiedzi autorów cytowanych w omawianym tomie, siła oddziaływania utworów Lipinsky'ego tkwi w podejmowanej tematyce, w prawdziwym znawstwie przedstawianego regionu, w mistrzowskim oddaniu sposobu mówienia typowego dla górnośląskiego pogranicza, w podobnym jak u Władysława Reymonta i Mikołaja Leskowa (a w utworach o tematyce morskiej, jak u Conrada Korzeniowskiego) odczuciu natury, co łącznie sprawia, iż opisywani przezeń ludzie, ich losy i otoczenie stanowią jedność. Podkreślane są nadto: fakt, iż udało się mu uniknąć trywialności, dystansowanie się od idylli, przedstawianie osób i zdarzeń bez nienawiści i resentymentu. Warsztat literacki Lipinsky'ego cechuje – ich zdaniem – intelektualna językowa pewność, mistrzostwo formy i artystycznych środków wyrazu oraz prostota, oszczędność i klarowność języka.

Omawiana pozycja stanowi dla polskiego (a sądzę, że i nie tylko) badacza, zajmującego się literaturą powojennych Niemiec, trafnie zredagowane, nieocenione źródło informacji do zgłębienia prawdy o tym autorze i dziele jego życia. Dowodzi zatem celowości i wielkiej przydatności owej założonej przez archiwum Fundacji Dom Górnośląski serii analogicznych tomów, z których kolejny (już w przygotowaniu) oczekiwany być powinien z wielkim zainteresowaniem.

Jolanta Mazurkiewicz